

**Dit examen bestaat uit 42 vragen.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel
punten met een goed antwoord behaald kunnen
worden.**

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

De ontwikkeling van het voorzieningenniveau en de inwoneraantallen in Nederland gaan hand in hand.

Het komt voor dat beide verschijnselen zich negatief ontwikkelen.

- 2p **1** Geef een voorbeeld van een gebied waar zo'n ontwikkeling zich voordoet en leg uit hoe het bedoelde verband werkt.

tekst 1

Indirect of direct beleid

„Bevolkingsontwikkelingen zijn ten nauwste verweven met langlopende maatschappelijke veranderingen, zoals bijvoorbeeld de sociaal-economische ontwikkeling en de individualisering van onze samenleving. De mogelijkheden om rechtstreeks in te grijpen in demografische processen of deze te beïnvloeden moet dan ook niet worden overschat, tenzij zeer rigoureuze technische maatregelen zouden worden genomen die de huidige politiek-maatschappelijke en ethische grenzen zeker zouden overschrijden.”

bron: Nimwegen, drs. N. van en G. Beets, Bevolkingsvraagstukken en beleid, in: Demos, augustus 1997

De individualisering, waarvan in tekst 1 sprake is, had in de periode 1947 tot 1975 een ander accent dan in de periode 1975 tot heden.

- 2p **2** Leg uit op welke wijze individualisering van onze samenleving in de periode 1947 tot 1975 invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de omvang van de bevolking.
- 2p **3** Leg uit op welke wijze individualisering van onze samenleving in de periode 1975 tot heden invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de omvang van de bevolking.

De spreiding van allochtone bevolkingsgroepen en de bevolking naar provincie, in procenten, 1992

	totale bevolking	A	B	C	Nederlands-Indië/Indonesië
Groningen	3.7	2.2	2.7	1.4	3.0
Friesland	4.0	1.3	2.1	0.5	2.3
Drenthe	2.9	0.8	1.8	0.5	2.3
Overijssel	6.8	1.8	5.3	10.2	5.2
Flevoland	1.5	2.7	1.4	0.6	1.5
Gelderland	12.1	4.1	10.2	10.4	11.4
Utrecht	6.9	5.8	6.2	6.6	8.2
Noord-Holland	16.0	31.8	19.3	21.3	19.8
Zuid-Holland	21.6	41.2	22.4	31.9	26.0
Zeeland	2.4	0.8	2.4	0.9	1.6
Noord-Brabant	14.7	6.1	13.0	12.5	13.4
Limburg	7.4	1.3	12.6	3.3	5.3

bron: CBS, Maandstatistiek voor de bevolking, 1993/6

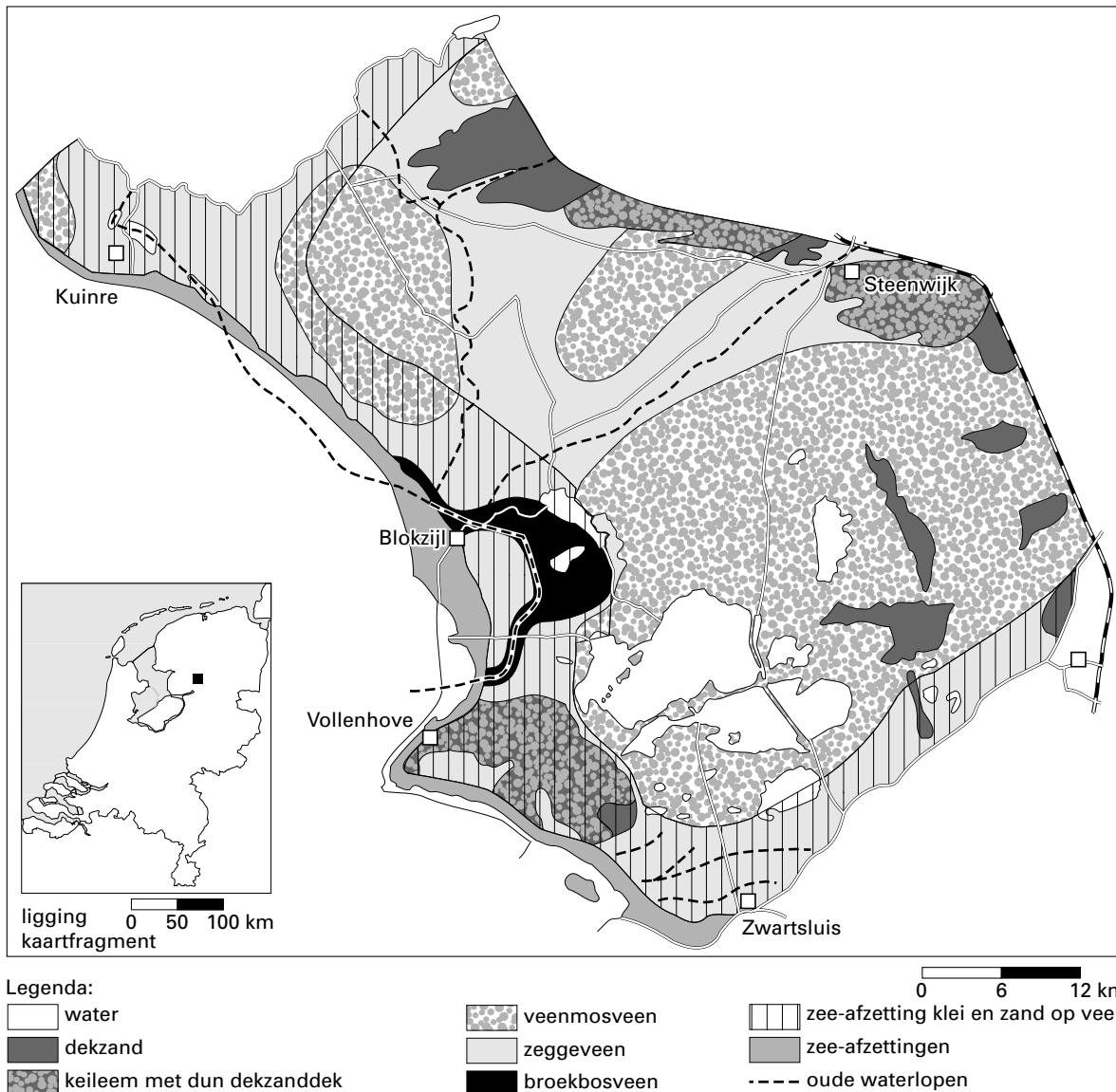
Met de letters A, B en C zijn in tabel 1 drie allochtone bevolkingsgroepen in ons land aangeduid.

- 3p **4** Schrijf de letters A, B en C van tabel 1 op je antwoordblad en zet er de naam van de juiste bevolkingsgroep achter.
Kies uit:
- EU-landen
 - Suriname
 - Turkije
- 2p **5** Welke van de vier allochtone bevolkingsgroepen (waarvan de spreiding in tabel 1 is weergegeven) is in Nederland in omvang het grootst?

Het Nederlandse landschap – natuurlijke en menselijke factoren (toegepast op het veenlandschap en het zeekleilandschap)

kaart 1

Een gedeelte van Noordwest-Overijssel

bron: Gonggrijp, G., V. Laugenhoff, en W. Schroevers, *Ontdek NW Overijssel*, uitg. IVN/VARA, 1981

Uit kaart 1 blijkt dat er zand voorkomt temidden van het veen van Noordwest-Overijssel.

2p 6 In welk deel van het Kwartair en op welke wijze is dit zand daar afgezet?

Kies bij de indeling van het Kwartair uit:

- Pre-Saalien
- Saalien
- Eemien
- Weichselien
- Holoceen

De plassen die zijn afgebeeld op kaart 1 zijn niet alleen door de turfwinning gevormd.

2p 7 Beschrijf op welke wijze de natuur deze plassen heeft helpen vergroten.

Op kaart 1 overheerst het laagveenlandschap. Toch komen er ook nog twee andere landschappen in dit gebied voor.

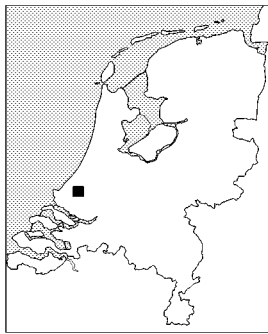
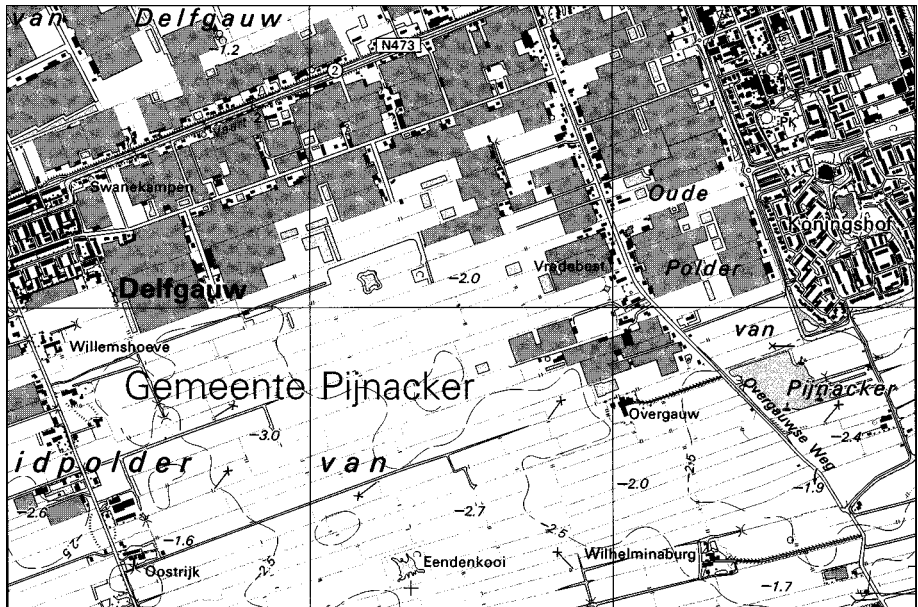
2p **8** Noem de twee andere landschappen die op kaart 1 zijn afgebeeld.

Kies uit de volgende landschappen:

- hoogveenlandschap
- duinlandschap
- zandlandschap
- zeekleilandschap
- rivierkleilandschap

kaart 2

Een deel van Zuid-Holland

ligging 0 50 100 km
kaartfragment

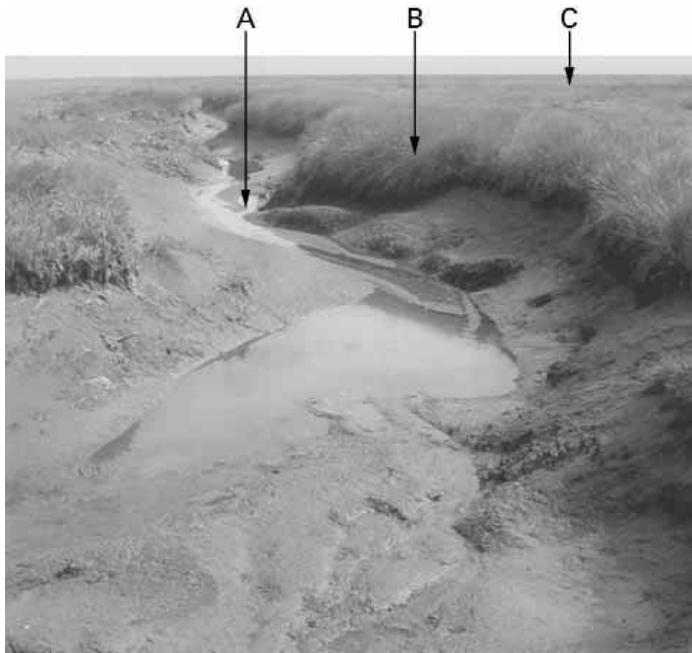
bron: Topografische Atlas, 1:25.000, Zuid-Holland

De twee vormen van agrarisch grondgebruik die voorkomen op kaart 2 zijn zeer kenmerkend voor laagveengebieden in West-Nederland.

De ene vorm is vooral fysisch-geografisch bepaald en de andere vooral sociaal-geografisch.

2p **9** Noem de twee vormen van agrarisch grondgebruik die voorkomen op kaart 2 en leg van elke vorm apart uit waarom die daar voorkomt.

Gebied van het Markiezaatsmeer vóór de afsluiting door de Oesterdam in 1983

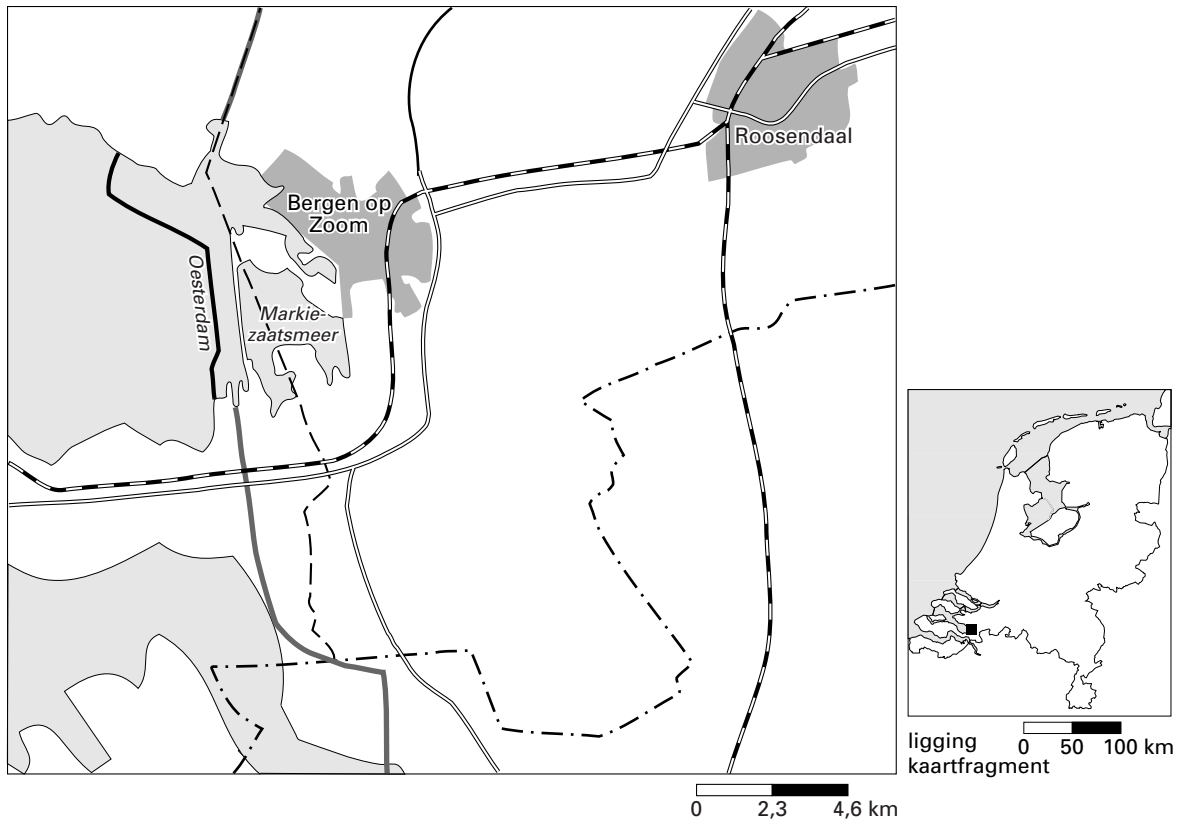

bron: Natuur in Noord-Brabant; twee eeuwen plant en dier, Uitg. Stichting Het Noord-Brabants Landschap, Haaren, 1996

Gebied van het Markiezaatsmeer ná de afsluiting door de Oesterdam in 1983

bron: Natuur in Noord-Brabant; twee eeuwen plant en dier, Uitg. Stichting Het Noord-Brabants Landschap, Haaren, 1996

Oesterdam en Markiezaatsmeer

vrij naar: *De Grote Bosatlas*, 51^e druk, 1997

Door de aanleg van de Oesterdam (1983) werden de Noord-Brabantse slikken en schorren afgesloten van de open Oosterschelde (zie kaart 3). De foto's 1 en 2 tonen een deel van dit gebied (het huidige Markiezaatsmeer) vóór en na de afsluiting van dit gebied door de Oesterdam in 1983.

- 2p **10** Noem twee veranderingen die het ecosysteem van het Markiezaat heeft ondergaan waardoor de vegetatie veranderd is.

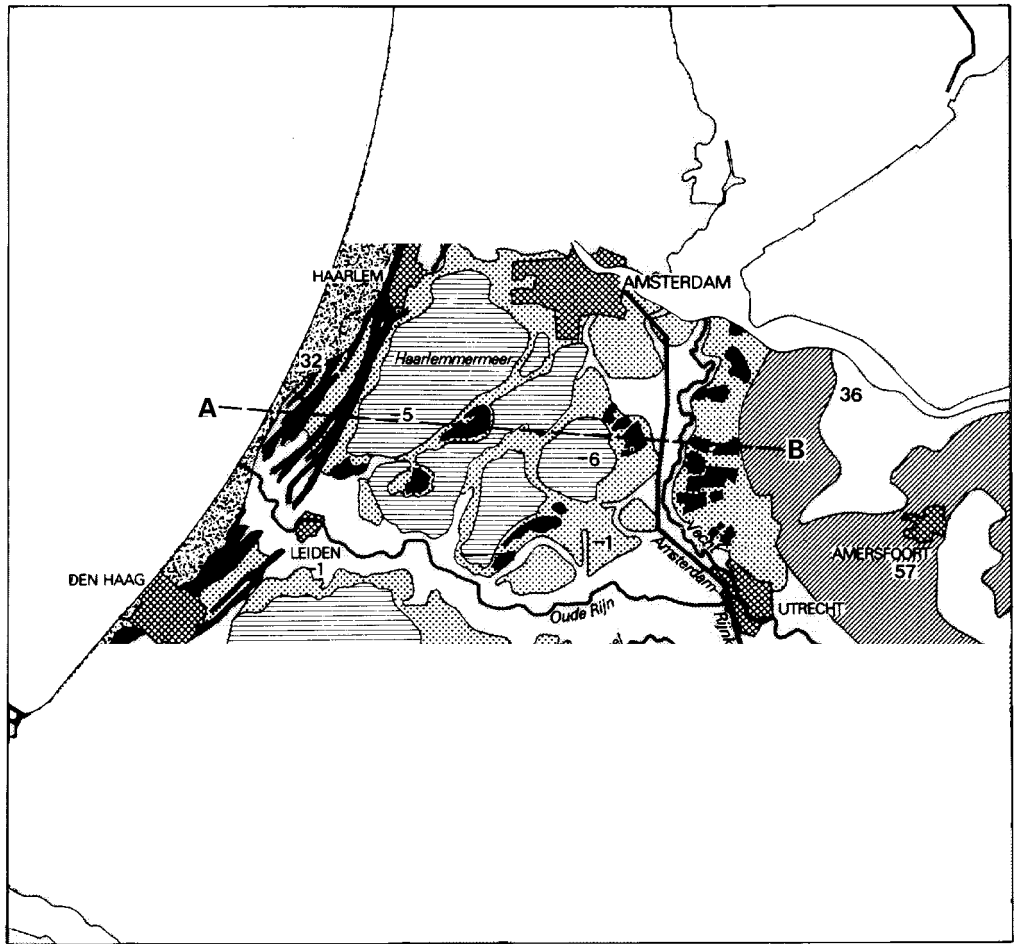
Voor en na de afsluiting van het Markiezaat komt in het gebied van foto 1 en 2 hetzelfde bodemtype voor.

- 2p **11** Welk bodemtype komt in dit gebied voor en waarom veranderde het type niet door de afsluiting?

In de delen van het landschap, op foto 1 aangegeven met de letters A, B en C, komen verschillende sedimenten voor.

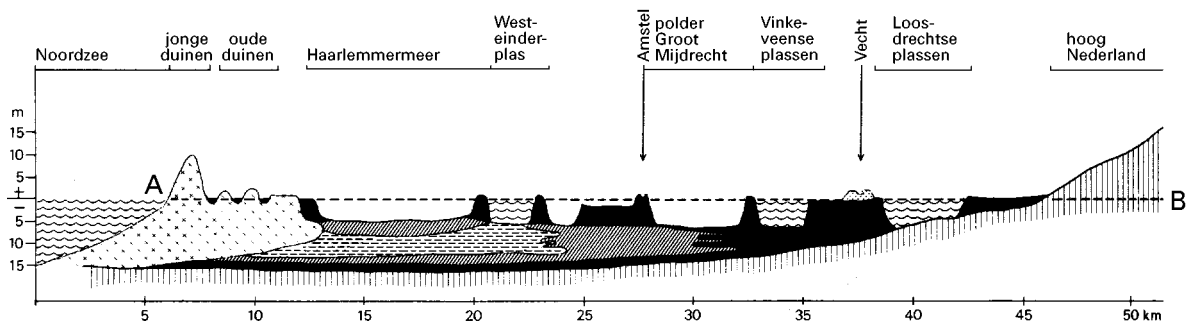
- 4p **12** Schrijf 'overwegend zand' en 'overwegend klei' onder elkaar op je antwoordblad en zet er de letter achter van het gebied waarop de term het beste van toepassing is en geef de verklaring bij de bedoelde keuzen.

Geologische afzettingen

bron: De Pater, B.C., G.A. Hoekveld, J.A. van Ginkel, *Nederland in Delen, deel 2, Houten, 1989*

doorsnede 1

bron: De Pater, B.C., G.A. Hoekveld, J.A. van Ginkel, *Nederland in Delen, deel 2, Houten, 1989*

- Aan de dwarsdoorsnede (doorsnede 1 en kaart 4) valt een argument te ontleen waarom men destijds het Haarlemmermeer wel en de Westeinderplas niet heeft ingepolderd.
- 2p **13** Welk probleem zal zich bij inpoldering van de Westeinderplas voordoen? Geef ook aan waarom dit probleem zich bij de Haarlemmermeerpolder minder voordoet.
- In de doorsnede 1 ontbreekt langs de lijn A-B aan de oppervlakte een afzetting die elders in Laag-Nederland wel aan de oppervlakte voorkomt.
- 2p **14** Noem de bedoelde afzetting die volgens de doorsnede niet aan de oppervlakte voorkomt langs de lijn A-B en geef daarvoor de verklaring.
- De Oude Rijn fungeerde vroeger als getijdenrivier.
- 2p **15** Uit welke gegevens van de kaart kun je dit afleiden?

Milieugeografie van Nederland (toegepast op Nederland en de internationale milieuproblemen en de Nederlander en de milieugebruiksruimte)

- Door het versterkte broeikaseffect zal de zeespiegel gaan stijgen.
- 1p **16** Welk (natuurkundig) proces ten gevolge van het versterkte broeikaseffect, levert de grootste bijdrage aan de zeespiegelstijging?
- Er is een redenering denkbaar dat door veranderingen in de kringloop van het water de ijskappen in de poolgebieden dikker worden door het versterkte broeikaseffect.
- 2p **17** Geef deze redenering.
- Een van de mogelijke oplossingen om Nederland te beschermen tegen de zeespiegelstijging, ten gevolge van klimaatverandering, is verhoging van dijken. Met deze verhoging lijken alle problemen opgelost, maar dat is allerminst het geval. Ook al zijn de dijken hoog genoeg, dan nog zal één bepaald probleem blijven bestaan en mogelijk zelfs nog erger worden.
- 2p **18** Welk probleem wordt bedoeld en waardoor zou dit probleem zelfs nog wel eens erger kunnen worden?

tabel 2

Verontreiniging van Rijn en Maas met enkele zware metalen (kwik, cadmium, koper, lood en zink) in 1985 en 1995, $\times 1000$ kg

	industrie		landbouw verkeer		aanvoer uit buitenland	
	1985	1995	1985	1995	1985	1995
Rijn	160,6	52,2	126,3	93,5	3446,4	1672
Maas	58,8	21,2	111,2	79,4	657,7	61,2

bron: RIVM, Nationale Milieuverkenning, 1993-2015

- Het aandeel van 'aanvoer uit het buitenland' (zie tabel 2) is voor beide rivieren groot.
- 2p **19** Waarom is dit materiaal niet reeds in Zwitserland, Duitsland, Frankrijk en België gesedimenteerd?
- De reductie van waterverontreiniging afkomstig uit de landbouw en verkeer is moeilijker door de overheid te beïnvloeden dan bij de industrie. Ook al zou er met onmiddellijke ingang strenge wetgeving worden ingevoerd.
- 2p **20** Verklaar waarom deze reductie toch langzamer gaat dan bij de industrie.

Verwoestijning

„Sinds 1984 vertoont de rundvleesproductie in de EU een stijgende lijn. (...) De productie van de EU ligt zo'n 10 procent boven het niveau van zelfvoorziening. (...) Naar West-Afrika gaat 3 à 4 procent van de totale vleesexport. Relatief misschien niet veel, maar genoeg om de vleesmarkt in West-Afrika grondig te ontwrichten. (...) Het vlees dat de EU in West-Afrika dumpst is overwegend van lage kwaliteit. Ondanks deze lage kwaliteit, zijn de exportsubsidies enorm hoog. (...) Begin jaren tachtig exporteerden de Sahellanden nog ongeveer zevenhonderdduizend stuks vee per jaar voor de slacht naar de kustlanden. (...) Maar door de vleesdump uit Europa was het voor handelaren sinds eind jaren tachtig niet meer rendabel om naar de Sahellanden af te reizen.”

bron: Grinsven, S. van, S. Jordens en M. Kiel, in: Geografie/Educatief, KNAG, jrg. 4, derde kwartaal 1995

- 2p **21** Leg met behulp van tekst 2 uit dat de EU-subsidies mede hebben bijgedragen aan de verwoestijning van de Afrikaanse Sahel.

Het verbouwen van cassave in Thailand heeft geleid tot een verstoring van de waterhuishouding.

- 3p **22** Welk menselijk handelen heeft deze verstoring opgeleverd en noem twee negatieve effecten voor het gebied die hieruit voortvloeien.

De Nederlandse intensieve veehouderij en de Thaise tapiocateelt leiden tot milieuproblemen die in beide landen tegengesteld aan elkaar zijn.

- 2p **23** Schrijf de namen Nederland en Thailand onder elkaar op je antwoordblad en zet er het bedoelde milieuprobleem achter.

Spaarbekkens in de Biesbosch

„Gedachten om tot verbetering van de drinkwatervoorziening te komen waren er al lang. (...) Uitvoerige studies leidden tot plannen voor de aanleg van spaarbekkens in de Biesbosch. (...) Men dacht ook aan een derde zeer belangrijke functie: in de bekkens kan door natuurlijke reinigingsprocessen en doeltreffend waterbeheer de kwaliteit van het water duidelijk worden verbeterd. Aldus redenerend kwam men tot de opzet van de spaarbekkens.”

bron: brochure „Spaarbekkens in de Biesbosch”, uitgegeven door N.V. Waterwinningbedrijf Brabantse Biesbosch, Werkendam

Behalve dat er in de Biesbosch genoeg ruimte is voor spaarbekkens, is er nog een tweede reden om juist daar spaarbekkens aan te leggen.

- 1p **24** Welke reden is dat?

In de tekst wordt gesproken over een derde zeer belangrijke functie. Dat veronderstelt dat er nog twee functies zijn die beide te maken hebben met de reservecapaciteit.

- 2p **25** Noem twee redenen waarom de Maas niet permanent voldoende drinkwater kan leveren.

tekst 4

KLM in zee met Noorse Braathens

Van onze redactie economie

AMSTELVEEN – De KLM neemt een belang van ongeveer 30 procent in Braathens Safe, de grootste luchtvaartmaatschappij in Noorwegen en de nummer twee van Scandinavië.

(...)

Braathens is een van de grote regionale maatschappijen in Europa. Met 5,4 miljoen passagiers was het vorig jaar bijvoorbeeld groter dan het Belgische Sabena. In de luchtvaart is echter niet zozeer het aantal passagiers als wel het aantal door passagiers gevlogen kilometers de maatstaf. In dat opzicht is Braathens een stuk kleiner; de maatschappij vliegt voornamelijk binnen Noorwegen en veel minder over lange afstanden. (...)

bron: Trouw, 19-8-97

- 2p **26** Leg uit waarom het belang dat de KLM neemt in Braathens Safe, hoewel het een relatief kleine maatschappij is, de positie van de KLM op wereldschaal kan versterken.

tekst 5

Duitse auto-industrie komt weer op adem

Van onze redactie economie

FRANKFURT – „Met 14.000 nieuwe banen in 1996 nam de werkgelegenheid in de Duitse auto-industrie voor het eerst in vier jaar toe. Dat is vooral aan de export te danken. Die steeg flink, ondanks de hoge uurlonen in Duitsland.”

Dat zei Bernd Gottschalk, voorzitter van het „Verband der Automobilindustrie”, het Duitse equivalent van de RAI. Sinds het rampjaar 1992/93, toen de Duitse autoproductie met ruim 20 procent inklapte, is het aantal arbeidsplaatsen in deze industrietak steeds verminderd. Er werken momenteel ongeveer 662.000 mensen in de Duitse auto-industrie en nog eens 1,4 miljoen bij toeleveranciers.

In de periode januari tot en met juli nam de Duitse autoproductie met 5 procent toe en de export met 8 procent. Voor het hele jaar verwacht Gottschalk een productietoename van 4 procent en een stijging van de export met 6 procent. (...)

Belastingen

Ondanks de groeiende verkopen in het buitenland riep Gottschalk de regering op om snel een aantal maatregelen te nemen die de concurrentiepositie van de Duitse merken moet verbeteren. Gottschalk vindt dat de belastingen omlaag moeten. Vooral de hoge arbeidskosten zijn hem een doorn in het oog.

(...)

Zo exporteert Mercedes auto's van de VS naar Duitsland en bouwt BMW de trendy sportwagen Z3 eveneens in de VS. In 1996 werden 2,4 miljoen Duitse auto's buiten Duitsland gemaakt, tegen 4,5 miljoen in Duitsland. (...)

bron: Trouw, 29-8-97

- 3p **27** Noem de twee werelddelen waar de groeiende export van Duitse auto's op gericht is en waarom juist op deze twee werelddelen.

De Duitse auto-industrie moet, evenals de overige Europese auto-industrie, zelf maatregelen nemen om de concurrentiepositie te verbeteren.

Zo blijkt uit tekst 5 dat BMW en Mercedes auto's produceren in de VS, terwijl Mercedes zelfs auto's exporteert van de VS naar Duitsland.

- 2p **28** Noem twee redenen voor de productie van deze auto's in de VS.

Jan van den Bos, voorzitter Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten:

„WIJ SPELEN NU AL REGISSEURSROL BIJ DISTRIBUTIE IN EUROPA”

Jan van den Bos zetelt in een klein kantoor boven de vrachtwagenterminal van de Bloemenveiling Holland in Naaldwijk. Op zijn werkplek is het geratel van de rolcontainers duidelijk hoorbaar. Een betere plek voor een gesprek over de logistiek van bloemen en planten is nauwelijks denkbaar. De Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (VGB) heeft een plan gemaakt voor een Europees model voor de distributie van bloemen en planten en de daarmee gepaard gaande logistiek. Jan van den Bos ziet daarin een belangrijke taak weggelegd voor de Nederlandse Groothandel.

De Nederlandse Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten spelen een prominente rol bij de handel in bloemen en planten. Ze hebben 65% van de wereldbloemenhandel in handen. Deze rol staat echter onder druk. In steeds meer landen, ook buiten Europa, worden bloemen en planten gekweekt. Daartegenover staat dat de productiviteit in Nederland nauwelijks zal groeien. (...)

De groothandelaren zelf hebben in toenemende mate last van allerlei infrastructurele problemen, zoals wegblokkades, en wettelijke regelingen, zoals het rijtijdenbesluit en snelheidsbeperkingen. Hierdoor kunnen kwetsbare producten als bloemen en planten minder gauw op de plaats van bestemming zijn. Ook het consumentengedrag verandert. Bulkproducten zijn minder gevraagd. De koper wil iets extra's, een mooi boeket of een plant met een mooie pot. (...)

In het rapport 'Rood Licht voor Groen' beschrijft KPMG, bureau voor Economische Argumentatie, in opdracht van het Agrarisch Groothandelsverbond, ondersteund door de EVO en Nederland Distributieland, de genoemde ontwikkelingen. Zij vragen de overheid om samen met het bedrijfsleven de knelpunten weg te nemen. (...)

bron: Schuitemaker, Ingeborg, in: Platform, september 1997

In tekst 6 wordt gesteld dat de omvang van de productie van bloemen en planten in Nederland nauwelijks meer zal groeien.

- 2p **29** Noem twee redenen waarom de omvang van de productie van bloemen en planten in Nederland nauwelijks meer zal toenemen.

Op basis van het rapport „Rood Licht voor Groen” wordt door enkele organisaties (zie tekst 6) aan overheid en bedrijfsleven gevraagd de knelpunten weg te nemen.

De regisseursrol van de Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (zie de kop van tekst 6) bestaat onder andere hieruit dat er gedacht wordt aan het opzetten van een Europees netwerk van distributiecentra van bloemkwekerijproducten. Deze zouden in de tuinbouwgebieden moeten liggen en allerlei faciliteiten moeten bieden. Het rapport pleit voor een Europees netwerk van distributiecentra in andere tuinbouwgebieden in Europa.

- 2p **30** Noem twee voordelen van het spreiden van distributiecentra naar andere tuinbouwgebieden in Europa.

De dynamische wereld van Ahold

bron: Brochure Ahold, Profiel van de onderneming, maart 1998

Op kaart 5 zijn deelgebieden weergegeven waar Ahold (supermarktketens en verwante activiteiten) zijn investeringen op richt. Wat opvalt is het volledig ontbreken van investeringen in Afrika.

2p **31** Geef hiervoor een verklaring.

Ahold heeft voor investeringen in Europa, afgezien van Nederland zelf, twee deelgebieden gekozen. Zie kaart 5.

2p **32** Noem een economische overeenkomst en een economisch verschil tussen deze twee deelgebieden.

In een aantal deelgebieden van kaart 5 vinden de Aholdinvesteringen ruimtelijk geconcentreerd plaats.

2p **33** Noem een mogelijke oorzaak voor deze ruimtelijke concentratie.

De „IJzeren Rijn” is een oude spoorlijn tussen Antwerpen en het Ruhrgebied. Een klein stukje van deze spoorlijn loopt als enkelspoor door Midden-Limburg. Onlangs gingen in België geluiden op de „IJzeren Rijn” te gaan moderniseren en deze vervolgens weer in gebruik te gaan nemen. In Nederland werd niet erg positief gereageerd op dit idee.

3p **34** Geef drie argumenten waarom in Nederland niet erg positief werd gereageerd.

Marokko

tekst 7

Neerslag in de Dra-vallei

Jaarlijks valt gemiddeld zestig millimeter neerslag in de Marokkaanse Dra-vallei.

De bevolking doet weinig met het water en de zandheuvelds hebben de eerste dorpen ingenomen.

vrij naar: NRC/Handelsblad, 5-7-1997

2p **35** Noem twee natuurlijke oorzaken waardoor de bevolking weinig kan doen met dit water (zie tekst 7).

De World Population Prospects, een instelling van de Verenigde Naties, voorziet voor de komende tien jaar voor Marokko een zeer snelle natuurlijke bevolkingsgroei; dit ondanks een groeiende toepassing van geboortebeperking.

- 2p **36** Leg uit waarom, ondanks de groeiende toepassing van anticonceptie, de bevolkingsgroei in Marokko voor de komende tien jaar nog zeer snel zal verlopen.

tekst 8

Marokko en de EU

Marokko heeft hoog ingezet door in 1987 een aanvraag tot het lidmaatschap van de EU in te dienen. Hoewel dit in strikte zin niet mogelijk is hoopte men in Marokko uiteindelijk uit te komen op een gunstig associatieverdrag, dat de Marokkaanse producten een goede toegang zou verschaffen tot de Europese markt. Momenteel gelden hiervoor nog quoteringen, hoge tarieven en heffingen op de import. Sinds het toetreden van Spanje en Portugal tot de EU in 1986 is Europa zelfvoorzienend voor wat betreft enkele producten waaronder tomaten. Met name Spanje verzet zich tegen een ongebreidelde invoer vanuit Marokko in de EU. Uiteindelijk is overeenstemming bereikt, maar niet dan nadat daarover veel politieke koehandel is bedreven en de pijn over een aantal lidstaten waaronder Nederland is verdeeld.

vrij naar: Paolo De Mas op studium generale/Monsoon, T.U.T. april 1996

Naast economische motieven (zie tekst 8) en het feit dat Marokko buiten Europa ligt, zijn er nog andere motieven om Marokko niet toe te laten tot de EU.

- 2p **37** Noem een belangrijk niet-economisch motief om Marokko niet toe te laten tot de EU.

- 2p **38** Leg uit op welke wijze Nederland „pijn” ondervindt (zie tekst 8) van de afspraken tussen Marokko en de EU.

Uit tekst 8 blijkt dat met name Spanje zich verzet tegen invoer van Marokkaanse producten naar de EU.

- 2p **39** Noem naast tomaten, nog twee andere producten die door Marokko naar de EU worden uitgevoerd en waartegen Spanje zich verzet.

tekst 9

„Hay Er Rhama is een site & services project in Salé. December 1984 is het contract getekend waarbij de Europese Gemeenschap 18 miljoen Euro's bijdraagt aan de ontwikkeling (...).”

bron: Wout Lentjes, in: Geografisch Tijdschrift, 1990-1

- 2p **40** Leg uit waarom juist een stad als Salé in aanmerking komt voor internationale steun bij de site & services projecten (zie tekst 9).

tekst 10

Gesteld kan worden dat de schade die Marokko tot nu toe van de fosfaatsector ondervindt groot is, de positieve gevolgen als een toename in de werkgelegenheid, economische diversificatie en deviezeninkomsten ten spijt. Door de nadrukkelijke ontwikkeling van de sector heeft niet alleen de buitenlandse schuld van Marokko schrikbarende vormen aangenomen, maar zijn ook het milieu en de eigen bevolking de dupe. De enige bevolkingsgroep die feitelijk profiteert is de elite, hetgeen ook verklaart waarom Marokko het ontwikkelingsbeleid in de fosfaatsector zo krachtig ter hand heeft genomen.

bron: Bruul, F. van en A. Wiggers, De Marokkaanse Fosfaatsector, Economische Motor Of Molensteen?, in: Geografisch Tijdschrift, 1990-1

Tekst 10 is representatief voor veel economische situaties in de Derde Wereld. De centrum-periferiegedachte blijkt nadrukkelijk uit tekst 10.

- 2p **41** Toon, op twee schaalniveaus, aan dat er sprake is van centrum-periferieverhoudingen.

Aantal toeristen in Marokko in 1993 en 1994

	1993	1994	variatie in %
Via land	1 464 734	886 723	-39,5
Arabische landen	1 197 293	664 108	-44,5
Maghreb	1 178 169	663 471	-43,7
Frankrijk	78 164	66 370	-15,1
Spanje	124 526	97 549	-21,7
Duitsland	13 561	13 054	- 3,7
Verenigd Koninkrijk	6 959	6 205	-10,8
Via water	405 968	421 151	+ 3,7
Arabische landen	29 065	20 230	-30,4
Maghreb	25 838	18 860	-27,0
Frankrijk	72 541	80 937	+11,6
Spanje	75 305	68 197	- 9,4
Duitsland	42 917	50 809	+18,4
Verenigd Koninkrijk	34 613	50 082	+44,7
Via lucht	1 074 998	985 870	- 8,3
Arabische landen	127 819	118 008	- 7,7
Maghreb	57 469	69 044	+20,1
Frankrijk	337 974	292 186	-13,5
Spanje	68 073	46 890	-31,1
Duitsland	165 803	150 332	- 9,3
Verenigd Koninkrijk	53 207	57 617	+ 8,3
Totaal	2 945 700	2 293 744	-22,1
Arabische landen	1 354 177	802 346	-40,8
Maghreb	1 261 476	751 375	-40,4
Frankrijk	488 679	439 493	-10,1
Spanje	267 904	212 636	-20,6
Duitsland	222 282	214 195	- 3,6
Verenigd Koninkrijk	94 779	113 904	+20,2

vrij naar: *Le Maroc en chiffres, 1994*

Tabel 3 laat zien dat het aantal toeristen dat Marokko in 1993 en 1994 bezocht sterk is teruggelopen. Vooral uit de omringende Arabische landen kwamen er in 1994 duidelijk minder toeristen naar Marokko. Het aantal toeristen uit de andere landen, genoemd in de tabel (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk) daalde ook enigszins. „Het is maar goed dat het niet andersom is”, zegt Mohammed Khalil, hoteldirecteur in Agadir, „als ze uit Europa ook zo massaal weg blijven, zou het veel erger zijn”.

4p 42 □ Geef twee argumenten die een ondersteuning vormen voor de uitspraak van deze hoteldirecteur.

Einde